

Tutkimustulosten säveltämisestä

TOM ERIK ARNKIL

Tuijotin ruutua. Liikaa ajatuksia, sekava rykelmä, tungosta väylällä. Olin kuitenkin pakottautunut koneen äärelle. Edistystä! Nyt sen –tana aloitan! Muutoin se jäähtyy, kuolee. Alkaa jo haista!

Olimme toteuttaneet Palmuke-projektin, ison tutkimus- ja kehittämishankkeen kahdessa kaupungissa, tehden kokeiluja ja kehitelmiä yhteensä viiden vuoden ajan yli neljänsadan kenttäihmisen kanssa. Se koski yli kymmenen erikoistuneen tahon psykososiaalista työtä kummassakin kaupungissa¹. Tulokset olivat hyviä, jopa erinomaisia, mutta takki oli tyhjä. Minä olin kirjoitusvastuussa, aineistot olimme eritelleet yhdessä, Esa Eriksson ja Robert Arnkil ja minä. Mutta ei sitten millään. Ei jälkeäkään siitä kiihkosta, jolla olin (silloinkin solistina) kirjoittanut Mustan Pekan ja sitä ennen Mukaan menemisen (Arnkil & Eriksson 1995 & 1996). Oli sitä paitsi tehtävä selkoa työministeriölle, joka oli osarahoittanut projektiamme. Hallinnollinen raportti, ei hemmetti!

Kaivoin paperiläjistäni työministeriön lomakkeen. Siinä annettiin otsikoiden muodossa kutakuinkin pakottava runko selvitykselle. Jo pelkkä lomakkeen katsominen valutti voimat. Dead line. Todellakin: dead! Yhtäkkiä näin valoa. Runko, kysymyssarja! Kysymyksethän olivat relevantteja. Niistä muodostui runko, rakenne. Meillehän annettiin Für Elisen rakenne kuin lahjaksi! Siitä vain vastaamaan, kohta kohdalta. Ensin lyhyesti, koetellen, ja sitten laajemmin ja päästellen. Lopuksi tiivistelmässä napakasti. Johan lähtee purkautumaan!²

Dekkarari ja tieteellinen raportti

Matti Virtanen (2003) kirjoitti YP:n ykkösnumerossa vuosi sitten tieteellisen kirjoittamisen es-

tetiikasta. Hän totesi, että rakenne on kaiken perusta, sekä ajatuksellis-looginen että esitystavallinen runko, jonka varassa tekstin kiinnostavuus ja elävyys seisovat tai kaatuvat. Hän pohti kiehtovassa jutussaan *dekkarirakennetta* tieteellisen kirjoittamisen hahmona – itselleen läheisimpänä tieteellisen tekstin metaforisena ideaalimallina. Dekkarissa kirjailija rekonstruoi tapahtumien kulun etenevänä tarinan kaarena, joka päättyy loppuratkaisuun. Lukijaa kuitenkin hämätään: kirjailija on selvittänyt asiat mielessään ja kirjoittaa ”eteenpäin”, ikään kuin ei tietäisi ratkaisua. Hyvä tieteellinen teksti voi Virtasen mukaan olla vastaavalla tavalla toisen asteen rekonstruktio. Se suhtautuu tutkimusprosessiin kuten dekkari murhan tutkintapöytäkirjoihin.

Rakenne on todellakin tärkeä. Sen varassa eivät mielestäni seiso ainoastaan tekstin kiinnostavuus ja elävyys, vaan *koko teksti*. Kuinka kaamealla tavalla tekstikokonaisuus alkaakaan luhistua, kun viimeistelyvaiheiden hermoiluissa yrittää siirtää jotain lukua, ja se onkin kantava palkki. (Ei auta kuin tunkea luku takaisin ja yrittää korjata pahimmat vauriot.) Rakenteen muutokset ovat ”toisen asteen muutoksia” (ks. Watzlawick & al. 1974). Ensimmäisen asteen muutokset ovat variaatioita, muunnelmia rakenteen puitteissa. Ne ovat ”turvallisia” (elleivät ala tuottaa rakenteen

²Olimme kirjoittaneet jo luonnoksen, jota olimme kierättäneet asianosaisilla. Sitkein lukijamme, Raision silloinen sosiaali- ja terveysjohtaja kertoi, että hän alkoi kolmannella lukukerralla ymmärtää jotain siitä, mitä koetimme nähtävästi ilmaista, ja että se jokin vaikutti hänestä jollakin tavoin tärkeältä. Olimme koettaneet kuvata verkostoitumisen prosessia, jonka olimme omin silmin nähneet. Verkostosta ”an sich” eli niistä verkostomaisista suhteista, joita psykososiaalisen työn ammatillisilla on tapausten vuoksi ihan huomaamatta, sinänsä, kehkeytyi Palmuke-vuosina verkostoja ”für sich” – rajanylityksiä, joita osalliset alkoivat tietoisesti käyttää ja kehittää omina yhteisinä voimavaroinaan. Mutta kerrottavaa ja teoriakehitelmiä oli paljon. Jumiin meni. Tästä katkera lempinimi Für Elise.

¹Palmuke 1.1.1996–30.5.1999, Post-Palmuke 1.6.1999–31.12.2000.

muutosta). Toisen asteen muutokset uhkaavat hallittuja perussuhteita.

Rakenteen löytäminen tieteelliselle tekstile (etenkin suurimuotoiselle, kuten tutkimusraportille tai väitöskirjalle) on argumentaatorakenteen koettelua, muodon ja sisällön yhdistelmän koettelua. Argumentaation *kulun*, muodon, löytäminen ei ole ”muodollinen” asia, vaan otteen saamista *sisällön* kehittelystä. Rakennettahan ei oikeastaan ole muutoin kuin sisällön toteuttamana. Kun saa tekstile hahmon, vapautuu mahdollisuuksia varioida rakenteeseen tukeutuen, aavistaen mitkä kirjoittamisteot ylläpitävät, mitkä uhkaavat rakennetta.

Virtanen (2003, 100) toteaa, että tekstin johdannot ja alkuosat tahtovat paisua suhteettomiksi varsinaisiin teksteihin verrattuna; ne kun heijastavat alun pähkäilyä ja ovat tekstin vanhinta osaa. Olenkohan ainoa, joka laatii alkuvaiheessa yhä uusia sisällysluetteloita? Ehkäpä koettelen argumentaation kulkua tietämättä vielä tarkalleen, mikä se on. Johdanto on helppo kirjoittaa viimeiseksi, kun tietää, mihin se johdattaa. (Silloin, asioiden ratkettua ja jännityksen rauettua, alkaa tosin olla jo perin juurin kyllästynyt urakkaansa.)

Ilmoitus ylhäältä

Saimme Für Elisen rakenteen ilmoituksena ylhäältä, hieman taivasta alemmaa. Työministeriön kysymykset projektin keskeisistä tuloksista jne. olivat relevantteja, ja niihin vastatessa löytyi lisäksi hahmoja ilmaista tärkein siitä, mitä olimme oppineet. (Arnkil & al. 2000.) Valmis formaatti helpotti luomisen tuskaa. *Itse tekstin ei nimittäin tarvinnut perustella rakennettaan.*

Useiden tieteellisten aikajulkaisujen formaatit ovat samaan tapaan sekä ”pakkopaita” että helpotus. Dekkarimuoto tarjoaa väljän metaforan: kohiti ratkaisua. Draamallisen kaaren jännittäminen jää kuitenkin tekijän työksi, ja jokainen rakenteellinen ratkaisu on samalla ”oikeutettava”, niille on saatava lukijan ”kannatus”. Täysin ennakoitavissa oleva kulku ei viritä odotuksia, aivan odottamaton voi pudottaa lukijan pulkasta. *Aika* onkin siis yllättäen keskeinen elementti, jolla pelataan. Kokonaisuus ei ole missään vaiheessa kaikinensa ”nautittavissa”. Kuten rakennuksen tarkastelussa, kuvan katsomisessa ja musiikin kuuntelemisessakin vastaanottaja käy jatkuvaa kulkua yksityiskohtien ja kokonaisuuden välillä – ja siir-

tyessään toisesta toiseen hänen on *muistettava*, mitä juuri näki, samalla kun hän *ennakoi*, mitä tuleman pitää. (Vrt. Husserl 1995; Himanka 2002.) Tieteellisen tekstin kirjoittaja joutuu itse asiassa ratkomaan kautta tekstinsä, miten hän auttaa lukijaa muistamaan, ilman että hän jankuttaa, ja kuinka antaa ennakoivaa vihiä, ilman että latistaa. Tämän hän käsittääkseni tekee (tulee tehneeksi) *kulttuuristen mallien* avulla – niiden samojen, joita kulttuurituotteiden ”nauttija” tulee käyttäneeksi nauttiessaan niitä.

Tunnetun tekeminen tuntemattomaksi

Virtasen väitöskirja (2001) on minusta komea esimerkki jännityskaaren loihitivasta ja jännitteensä säilyttävästä tutkimusraportista, erinomaisesta tieteellisestä dekkarista. Jännitys syntyy, kantaa ja ratkeaa, noin sadan vuoden kaarella, suuren henkilöjoukon kautta. Käsitteellinen malli on hyvässä käytössä – ja kehittyy Virtasen käsissä.

Mutta entä ”ratkaisemattomat” tilanteet? En tarkoita sitä, että arvoitus jäisi ratkaisematta, vaan arvoituksen avaamista uudella tasolla. Virtanen (2003, 101) kirjoittaa paluusta alkuun: ”Klassinen dekkari ja draama piirtävät ympyrän: loppu palaa lähtökohtaan, mutta uudella tasolla – rikastuneena kaikella sillä, mitä tarinan kuluessa on käynyt ilmi. ’Alkukuva’ ja ’loppukuva’ ovat ikään kuin päällekkäin, mutta kun alkukuva on suppea aihio, loppukuva on sen moninkertaistettu pano-raama.” Entä jos ”ratkaisu” onkin *asian problematisoituminen* – syvemmältä, perustavammin –, vaikka osittaisratkaisuja saataisiinkin?

Juuri tämänkaltaiset tutkimustehtävät ovat askarruttaneet ja kiehtoneet minua aivan erityisesti. Johonkin tuollaiseen ymmärrän Jean-Francois Lyotardin (1985) viittaavan, kun hän toteaa tutkimuksen tehtäväksi sekä tuntemattoman tekemisen tunnetuksi että *tunnetun tekemisen tuntemattomaksi*. Tutkimuksen tuloksenahan voi olla myös *itsestään selvänä pidetyn, tunnetuksi oletetun, perin juurin tutun problematisointi, jokapäiväisen avaaminen ihmeteltäväksi*.

Voi olla, että oikein hyvä dekkari virittää tai jättää ”häiritsevästi” kytemään jonkin tausta-asetelman, jonkin isomman kuvion, ratkaistessaan mysteerin. En tunne alaa. Minulle löytyi tieteellisesti kiihottava rakennemetafora aivan toisesta suunnasta.

Dissonanssi pauhaamaan

Kun kirjoitin raporttia ensimmäisestä tutkimuksestani sosiaalityön piirissä (Arnkil 1991), johtajhtänenä oli Klaus Holzkampin (1983) kaksi vaatimusta *subjektitieteelle*: 1) Käsitteiden, mallien ja metodien tulee olla *heille, tutkittaville subjekteille* (siis für ...) eikä *heistä, tutkittavista*. 2) Tutkivan subjektin on reflektoitava positionsa tutkittavassa järjestelmässä (eikä kuviteltava tarkastelevansa kohteitaan jostain systeemisuhteiden ulkopuolelta). Havainnoin asiakastyötä ja haastattelin työntekijöitä. Koetin tuoda sosiaalityön tarkastelun *työnjaolliseen* kontekstiin, eritelin sosiaalityötä ”hyvinvointipalvelujen fordistisen massatuotannon” osana. Työntekijöiden *yksilökohtaiset selviytymisstrategiat* (mm. asiakasvirtojen sääntelemiseksi) näyttivät uusintavan *kollektiivitasolla* rakenteita, jotka ajoivat yhä syvemmälle siihen ahdinkoon, jota yksilöstrategioilla yritettiin ratkoa. Syntyi siis noidankehiä, joista *ei näyttänyt olevan yksilöllistä ulospääsyä*. Kirjani nimeksi tuli ”Peilejä. Hypoteeseja sosiaalityön ristiriidoista ja kehitysvyöhykkeestä”. Heijastuksissa näkyi kuitenkin myös kollektiivisten ratkaisujen aihioita. Niiden vahvistamiseksi olisi tosin *hypättävä yhdessä*. Niin tehtäessä jouduttaisiin puolestaan hakauksiin ”fordistisen massapalvelun” niiden osapuolten kanssa, jotka käyttivät sosiaalitoimiston sosiaalityötä omana resurssinaan (päästäkseen eroon asiakkaista, joiden kanssa olivat neuvottomia). Suo siellä, vetelä täällä, mutta olisiko sieltä täältä kantava suo parempi kuin täysin vetelä?

Tutkimuksen tulos viittasi tavallaan eteenpäin. Se ei tarjonnut päämäärää tai maalia jonkin pyhäytyneen tilan mielessä, eikä varsinkaan kognitiivista ratkaisua, oivallusta, joka tasoittaa kaiken. Se hahmotteli ristiriitaisia toiminnallisia perspektiivejä. Miten *tällainen* tulema kehitellään ja esitellään tutkimusraportissa?

Minulla oli itsepintainen aavistus, että olin jossain ollut tekemisissä sellaisen kulttuurisen mallin kanssa, jossa juuri tuollaista – siis toisiinsa punoutuvia ja vastakkaisia, keskinäiseen temmellykseen joutuvia teemoja – käsiteltiin tottuneesti. Yhtäkkiä tajusin ja jouduin tieteellisen kiihkon valtaan. Sonaattimuoto! Pitkän kulttuurisen kehityksen huipentuma, varsinkin siinä sinfonisessa käytössä, jossa loppu jätettiin pauhaamaan auki, silottelematta, sovittamatta! En tunne musiikin muotoanalyysia alkeiden alkeita enempää enkä

varsinkaan tunne sinfonian rakenneperiaatteita, mutta sen verran olin tietävinäni, että tuolta suunnalta sitä löytyy, etsimääni rakennetta, tapaa orkestroida ristiriitaisia teemoja.

Ahmin kuvauksia sonaattimuodosta, luin niitä yhteiskuntatieteellisenä metodikirjallisuutena. Kuvitelkaa riemuani rakennemetaforasta: *Esittelyjakso* tuo kuuluville osan teemat, joita yhdistävät välitteet siten, että välitteillä kohotetaan jännitystä ja johdatetaan sisäistä tapahtumista kohti seuraavaa teemaa. *Kehittelyjaksossa* alkaa tapahtua. Teemat joutuvat muunteluiden kohteeksi, niiden annetaan vaikuttaa toisiinsa, liike ja tempo vaihtelevat, vastakkaiset teemat johdetaan taisteluun ylivoimasta, jännityksen lietsomiseksi käytetään runsaita sävellajin vaihdoksia, sävelaiheita voidaan katkoa, pidentää ja toistaa; niihin voi lisätä kontrapunktoivia ääniä. Mikä ihana myllerrys! *Kertausjakso* tuo esittelyjakson teemat uudelleen esiin, mutta nyt kehittelyjakson muuntamina. *Ylijakso*, coda, tuo teemat vielä kerran esiin ja rakentaa niistä vaikuttavan päätöksen. Paavo Heliö, Erkki Pohjola ja Ellen Urho (1981) kirjoittavat: ”Olennaista sonaattimuodolle on vastakohtaisuus. Se ilmenee äärijaksojen ja kehittelyjakson välisenä kontrastina sekä pää- ja sivuteeman välisenä sävellajivastakohtana, joka jännittyy kehittelyn modulaatioksi ja laukeaa kertausjaksossa sävellajin yhtenäisyyteen.” Loppu saattoi kuitenkin jäädä ”sovittamattomaksi”. Beethoven, radikaali, jätti hyväksesiin vyöryttämänsä ristiriidat auki, pauhaamaan dissonanssiin, – ja järkytti sen ajan ”minkkimuuria”, joka odotti kaiken tasoittavaa loppusointua (Eisler 1980).

”Sävölin” (julkaisemattoman) lisensiaatintyöni suuren innostuksen vallassa. Siitä tuli sittemmin osa väitöskirjaani. Esittelin teemat empiirisen aineiston kautta. Kehittelyjaksossa päästin tehot irti ja annoin paradoksien parkua. *Scherzoissa* tein ilkkurisia irtiottoja. Kertausjaksossa liitin teemat suurempaan yhteiskunnalliseen jyllyyn ja codassa jätin loppuakordin kaikumaan riitasointuun. Sävellajina oli syvä myötätunto sorrettuja kohtaan ja jylhä kunnioitus vaativaa työtä tekeville työntekijöille, mutta ei kuitenkaan molli. Poistin tarkastukseen luovuttamastani versiosta jaksojen musiikkiopilliset nimet. (Rakennemetafora oli tehnyt tehtävänsä. En halunnut vaikuttaa leventelijältä enkä kikkailijalta.)

Dialogit ja ajattelemisen yhdessä

Virtanen kirjoittaa (2003, 99), että tieteellisen tekstin kirjoittaminen voi varsinaisesti alkaa vasta sitten, kun itse tutkimus on jo ajatuksen tasolla tehty. Tästähän lukijan ”hämääminen” lähtee. Lukija saa käsiinsä kirjan, jossa ikään kuin ratkaistaan arvoitusta, vaikka kirjoittaja on jo uusien arvoitusten kimpussa. Sisältyykö tuohon ”ensin ajattelemiseen ja sitten kirjoittamiseen” erityinen *kirjoittamisen sosiaalinen muoto*?

Väitöskirjan jälkeen (vuodesta 1992) olen kirjoittanut pääasiassa kollektiivin jäsenenä – enimmäkseen porukan ”äänitorvena”. Pohdinnat pohditaan yhdessä. Joudun kirjoittaessani tekemään suuria ratkaisuja; kysymys ei ole mekaanisesta vaiheesta. Oikeastaan ajattelen kirjoittamalla. En kuitenkaan tee ratkaisujani yksin. Porukalla tehtäessä asiat on kommunikoitava pitkin matkaa – puhumalla, kirjoittamalla ja esittämällä luonnoksia, piirtämällä tai muutoin. Tämä *ajatusten ulkoistaminen* puolestaan *auttaa ajattelemaan*. Ajatusten ”esittämisyyhteys” onkin niiden olennainen ”keksimisyyhteys” (vrt. Mills 1990). Tutkimus ei tällaisessa kontekstissa ole ”tehty ajatuksen tasolla ennen kirjoittamista”, vaan kirjoittamalla ja kirjoituksen ympärillä reflektoiden.

Virtanen tarkoittanee ”lopullista” kirjoittamista, viimeisen silauksen antamista. Sitä edeltää ”yksinkin” tutkittaessa – ja varmaankin myös dekkarimuodossa – keksimisprosessiin liittyviä dialogisia hetkiä, keskustelujia, luonnosten reflektointia yms., jotka ovat kaiketi aivan olennaisia. Tiimityössä ne tulevat tietysti selvemmin esiin. Kun Esa Eriksson ja minä raportoimme psykiatriseen nuorisopoliklinikkaan ja sosiaalitoimistoon kohdistuneen tutkimuksemme tuloksia 1990-luvun puolivälissä, kirjoitimme nuo dialogit näkyville. Olennainen *tutkimushypoteesien kehittelyn foorumi* oli nimittäin *keskusteluyhteys tutkittavien kanssa*. Yritimme mieltää heidän työtään dialogissa heidän kanssaan.

Kehittelimme hankkeessa *ennakointimetodia tiimikäyttöön*. Kysyimme työntekijöiltä, mitä he ennakoivat tapahtuvaksi tietyissä asiakastapaamisissaan, ja kysyimme jälkepäin, mitä tapahtui, mitä he siitä ajattelivat ja mitä he ennakoivat seuraavaksi. Ytimessä oli *omien tekojen seurausten ennakointi*, ei passiivinen ”ennustaminen”. Myös me (Esa ja minä) ennakoimme, nimittäin omien tekojemme seurauksia suhteissamme tiimeihin.

Työntekijöiden valitsemien asiakastapausten ja

heidän ymmärrysyritystensä seuraaminen oli jännittävää. Emme tavanneet (tai edes nähneet) asiakkaita. Kaikki tapahtui reflektiivisten keskustelujen välityksellä. Kehitimme ”hidastetuksi uusintakelaukseksi” nimittämämme metodin, jolla haastattelimme tiimin jäsenet yksityiskohtaisesti, seuraten heidän ennakointejaan, tapahtumakuvauksia ja työhypoteesien muodostumista hyvin tarkasti, vaihe vaiheelta. Muuan tiivistymä oli psykiatrisen nuorisopoliklinikan kohdalla tapahtumasarja, jossa psykologi päätyi pyörtämään diagnoosinsa. Testi, joka oli äskettäin osoittanut, että tutkittavana oleva tyttö on terve, kertoikin uudelleen katsottuna, että tyttö on sairas ja sairaalahoidon tarpeessa. Isä luki muuttuneen diagnoosin psykologin kasvoilta, ennen kuin sanaakaan on vaihdettu. Mikä oli muuttunut? Nuorisopolitiikan tiimin asema palveluverkostossa! Tämä oli puolestaan meidän hypoteesimme, johon päädyimme vasta koko aineistoa tarkastellen. Kirjoitusvaiheessa veimme hypoteesimme tiimille keskusteltavaksi. Muodostui taas uusi kerros raporttiin: tutkittavien tulkinnat meidän tulkinnoistamme.

Sosiaalitoimistoa koskevassa aineistossa kohokohdaksi muodostui kulku, jossa yritimme käsitellä, mikä oikeastaan oli työntekijöiden orientatio, kun he erään tapauksen yhteydessä ”tiesivät” (omien sanojensa mukaan), että perheen yksinhuoltajaisän tukemisesta ei tule mitään, vaan huostaanottoon on mentävä, ja samalla vilpittömästi (oman vakuutuksensa mukaan) tekivät kaikkensa, jotta isä tuettuna onnistuisi. Olemme kirjoittaessammekin ”pihalla”. Teemme tekstissä monenmoisia teoriakierroksia ymmärtääksemme. Lopetamme ”ratkaisuyritykseen”, joka ei kuitenkaan ratkaise asiaa. Tuo sovitamattomuus jää *vai-vaamaan*. Tutkittava ilmiö *ei antaudu*.

Tätähän leikataan kuin elokuvaa!

Miten tuollainen raportoidaan? Nyt esikuvaksi tuli elokuva – ehkä jotain Robert Altmanin Shortcutsien kaltaista. (Aika hyvän virikkeen antoivat myös ”realistiset” amerikkalaiset poliisisarjat, joissa keskuksena on poliisiasema, josta poukkoillaan keikkojen ja tapausten suuntaan. Meillä ei tosin ollut seurattavana yksityiselämäkuvioita eikä lemmensuhteita.) Ajatus elokuvametaforasta oli luonteva: mehän koetimme tehdä ”hidastettua uusintakelausta” (tosin ilman filmiä, puheen va-

rassa), mutta sen varsinainen lähde oli *aineiston leikkaamisessa*. Mehän valikoimme katkelmia literoidusta aineistosta (ja vieläpä ”leikkasimme ja liimasimme” sitä kirjoitusohjelman leikkaa ja liitä -toiminnolla).

Kun elokuvaa leikataan, kaikkea materiaalia ei käytetä, murto-osa enintään. Valitaan vain *käytötarkoituksen kannalta paras*. Sitäkään ei liimata peräkkäin noin vain, vaan olennaista on *rytmi*. (Huomatkaa, että tässä puhuu ihminen, joka ei ole leikannut ensimmäistäkään elokuvaa!) Aineistokatkelmia käyttävä tutkimuskaan ei esitä kaikkea. Valitun aineiston täytyy tietysti olla ”edustava”, mutta *siinä pitää myös olla svengiiä*.

Koska aineistomme seurasivat tapauksia ja niiden tulkintaa, oli luontevaa, että myös raportointi seurasi tapauksia kuin juonellinen filmi ikään. Alkuun panimme (sekä nuorisopoliklinikkaa että sosiaalitoimistoa koskevaan kirjaan) ”näkyvän”, jonka oli määrä vangita ”katsoja”: yhdessä tyttö ahdistuneena koulun rappujen alla, toisessa poika koulun ikkunalaudalla, hyppäämässä – molemmat tilanteet työntekijän kertomana. Lukija piti saada nopeasti koukkuun. Heti ”alkunäkyvän” jälkeen oli päästävä hyvärytmiseen ja imevään kulkuun. Ei mitään selittelyä eikä tutkimusraportoinnin konventioita. Vauhti päälle, rytmiä leikkaukseen! Oli kuitenkin pakko käyttää myös kertojan ääntä eli referoida aineistoa, jotta narratiivin sai kulkemaan. Tuohon piti kuitenkin ”hankkia lupa”. Lukijan piti sekä haluta lisää että

voida vakuuttua referoinnin luotettavuudesta. Vihdoin sopi jo leikata mukaan näkymiä, joissa katsotaan vähän kauempaa eli esiteltiin toimijat (tiimi ja meidät) eli sijoitettiin kulkuun katkelmia, joista ilmeni, keitä ”filmi” koski ja mistä oli kysymys. Tapausten imun piti olla väkevää, mutta tirkistelyyn emme halunneet lukijaa viekoittaa. Tuli herättää empatiaa, samastumista asiakkaiden tilanteeseen ja uteliaisuutta, kiinnostusta siihen, mistä ihmeestä oli kysymys, jotta lukijoita kiinnostaisi seurata, miten työntekijät yrittävät käsitellä juuri tuota samaa: mistä ihmeestä on kysymys.

Molemmat kirjat (Mukaan meneminen ja Musta Pekka) aukeavat loppua kohti yhä enemmän teoreettisiin pohdintoihin ja käsitteellisten välineiden rakenteluun – eli meidän (Esan ja minun) jäsenyrytyksiin. Noillekin jaksoille oli hankittava oikeutus. Niiden oli oltava lukijan kannalta tervetulleita, pohjustettuja, problematisoituja. Teoriajaksoissa voi kuitenkin viipyä vain kohtuajan. Niiden on osoitettava *hyödyllisyytensä* eli onnistuttava jäsentämään ennen teoriajaksoa kasautuneita asioita ja myös luotava odotusta uuteen sukellukseen. Lopussa, kirjan perusväittämien kehittelyyn tarvittavien empiria-teoria-kulkujen jälkeen, ei seuraa sovitus, vaan – toivon mukaan – kiinnostunut kunnioitus tutkitun ilmiön moniulotteisuutta kohtaan ja teorianäköä enteilevä tilapäistytyväisyys tarjottuihin selityksiin.

KIRJALLISUUS

- ARNKIL, ERIK: Peilejä. Hypoteeseja sosiaalityön ristiriidoista ja kehitysvyöhykkeestä. Tutkimuksia 5. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus, 1991
- ARNKIL, TOM ERIK & ERIKSSON, ESA: Mukaan meneminen ja toisin toimiminen. Psykiatrinen nuorisopoliklinikka verkostoissaan. Tutkimuksia 51. Helsinki: Stakes, 1995
- ARNKIL, TOM ERIK & ERIKSSON, ESA: Kenelle jää kontrollin Musta Pekka -kortti? Sosiaalitoimisto verkostoissaan. Tutkimuksia 63. Helsinki: Stakes, 1996
- ARNKIL, TOM ERIK & ERIKSSON, ESA & ARNKIL, ROBERT: Palvelujen dialoginen kehittäminen kunnissa. Projektien kaaoksesta ja sektorikeskeisyydestä joustavaan verkostointiin. Raportteja 253. Helsinki: Stakes, 2000
- EISLER, HANS: Kirjoituksia musiikista. Vaasa: Love Kirjat, 1980
- HELISTÖ, PAAVO & POHJOLA, ERKKI & URHO, ELLEN: Musiikki eilen ja tänään. I. Musica L 1–3. Kuudes

- painos. Helsinki: Musiikki Fazer, 1981
- HIMANKA, JUHA: Se ei sittenkään pyöri. Johdatus mannermaiseen filosofiaan. Helsinki: Tammi, 2002
- HOLZKAMP, KLAUS: Grundlegung der Psychologie. Frankfurt/New York: Campus Verlag, 1983
- HUSSERL, EDMUND: Fenomenologian idea. Viisi luentoa. Helsinki: Loki-kirjat, 1995
- LYOTARD, JEAN-FRANCOIS: Tieto postmodernissa yhteiskunnassa. Tampere: Vastapaino, 1985
- MILLS, C. WRIGHT: Sosiologinen mielikuvitus. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino, 1990
- WATZLAWICK, PAUL & WEAKLAND, JOHN & FISCH, RICHARD: Change. Principles of Problem Formation and Problem Resolution. New York/London: Norton, 1974
- VIRTANEN, MATTI: Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka. Hämeenlinna: SKS, 2001
- VIRTANEN, MATTI: Tieteellisen kirjoittamisen estetiikasta. Yhteiskuntapolitiikka 68 (2003): 1, 98–101.